

GLOBAL KONKURRENS- KRAFT GENOM FORSKNING, INNOVATION OCH SAMVERKAN

**LÄRDOMAR FRÅN DEN FÖRSTA GENERATIONENS
STRATEGISKA INNOVATIONSPROGRAM**

Innehåll

Inledning	5
Starka industriframgångar tack vare forskning och innovation	5
Kraftsamling nödvändig för att värna Sveriges ledande position	5
Lärdomar från första generationens strategiska innovationsprogram	7
Ett decennium med SIP	7
Unik satsning med tydliga resultat	7
Framgångsfaktorer för nästa generations strategiska innovationsprogram....	8
Rekommendationer	13

FÖRORD

Klimatomställningen stärker efterfrågan på den tekniska kompetens och de högkvalitativa produkter och tjänster som svensk industri erbjuder. Den internationella konkurrensen är dock tuff och för att Sverige ska förbli en ledande industrination som även framöver attraherar utländska investeringar krävs ökade satsningar på forskning, innovation och samverkan.

De strategiska innovationsprogrammen (SIP) har under det senaste decenniet visat på den potential som finns när företag, akademi, forskningsinstitut och offentliga aktörer går samman för att lösa svåra utmaningar.

Nästa generations innovationsprogram kan bli den katalysator för global konkurrenskraft som forskningsfinansiärerna ser framför sig, men det förutsätter ökade resurser samt att framgångsfaktorerna för SIP värnas.

I denna rapport sammanfattar vi våra slutsatser av SIP och våra rekommendationer för Impact Innovation. Bedömningarna bygger på intervjuer med FoI-rådets ledamöter och med de nyckelpersoner i de SIP som ledamöternas respektive organisation har närmast koppling till. Analysen av intervjuerna har bearbetats i två workshops där majoriteten av rådets medlemmar deltagit. Samtliga medlemmar har givits möjlighet att lämna synpunkter på föreliggande rapport.

LEDAMÖTERNA I INDUSTRIRÅDETS FOI-RÅD

Peter Johansson, Teknikföretagen (ordförande)

Teresa Jonek, Teknikföretagen

Lena Svendsen, IKEM

Elisabet Rytter, Livsmedelsföretagen

Frida Lundmark, LIF

Helena Malmqvist, Jernkontoret

Gert Nilson, Jernkontoret

Katarina Nilsson, Svemin

Torgny Persson, Skogsindustrierna

Jesper Olsson, Swedish Medtech

Johan Sittenfeld, Sveriges Ingenjörer

Stefan Sjöquist, IF Metall

Aleksandar Zuza, IF Metall

Emma Tjärnback, Unionen

Stockholm, 2023-07-07

”

Sverige är det fjärde mest forsknings- och utvecklingsintensiva landet i världen.

”

INLEDNING

STARKA INDUSTRIFRAMGÅNGAR TACK VARE FORSKNING OCH INNOVATION

Sverige är en av världens ledande industrinationer. Industrin står för nästan en tredjedel av förädlingsvärdet i det svenska näringslivet, svarar för 20 procent av BNP och sysselsätter en miljon människor. Industrieföretagens förmåga att konkurrera internationellt är helt avgörande för svensk ekonomi.

En central förklaring till industrins framgångar är att både ägarna och staten prioriterar åtgärder som stärker företagets långsiktiga konkurrenskraft. Genom att löpande investera resurser i forskning, stärka innovationskraften och i tider av disruptiva teknikskiften utveckla nya affärsmodeller och processer har de svenska företagen förblivit starka.

Sverige är det fjärde mest forsknings- och utvecklingsintensiva landet i världen efter Israel, Sydkorea och Taiwan, enligt den senaste tillgängliga statistiken från OECD.¹ Under 2021 investerades 183 miljarder kronor i FoU i Sverige.² Merparten av resurserna kom från företagen. Sverige rankas också återkommande som ett av världens mest innovativa länder. Så sent som 2022 fick Sverige en tredjeplats i Global Innovation Index.³

KRAFTSAMLING NÖDVÄNDIG FÖR ATT VÄRNA SVERIGES LEDANDE POSITION

Denna forsknings- och innovationskraft ger Sverige ett försprång när efterfrågan ökar på lösningar som är mer energieffektiva, ger mindre utsläpp och som kan dra nytta av digitaliseringens möjligheter. Många verksamheter har också kommit långt i arbetet med att ställa om sina strategier, affärsmodeller och sin produktion.

Men industrin kommer inte att klara av utmaningen på egen hand. Den pågående samhällsomställningen sker i en komplex process där systemsamverkan mellan privata och offentliga samhällsaktörer är nödvändig. Möjligheterna till och villkoren för samverkan är numera också en av de avgörande faktorerna som industrieföretag tittar på när de värderar förutsättningarna för nya forskningsinvesteringar, enligt IVA:s årliga FoU-barometer.⁴

För att värna industrieföretagens konkurrenskraft och vässa Sveriges erbjudande för internationella investeringar krävs därför strategiska satsningar på forskning och innovation och att förutsättningarna för samverkan stärks. Utan en rejäl kraftsamling riskerar avgörande investeringar att gå Sverige förbi. Priset mäts på kort sikt i uteblivna arbetstillfällen, men på några decenniers sikt är det den svenska industrins tekniska ledarskap som står på spel.

1 Ekonomifakta (2023), "Forskning och utveckling – internationellt", <https://www.ekonomifakta.se/Fakta/Utbildning-och-forskning/Forskning-och-utveckling/Forskning-och-utveckling-internationellt/>.

2 SCB (2022), "Forskning och utveckling i Sverige 2021", <https://www.scb.se/hitta-statistik/statistik-efter-amne/utbildning-och-forskning/forskning/forskning-och-utveckling-i-sverige/pong/statistiknyhet/forskning-och-utveckling-i-sverige-2021/>.

3 Global Innovation Index (2022), Report 2022, <https://www.globalinnovationindex.org/gii-2022-report>.

4 IVA (2022), FoU-barometern 2022, <https://www.iva.se/globalassets/bilder/projekt/naringslivets-fou-investeringar/202209-iva-naringslivets-fou-investeringar-a5.pdf>.

”

Det är viktigt att utveckla förutsättningarna för samverkan mellan olika program.

”

LÄRDOMAR FRÅN FÖRSTA GENERATIONENS STRATEGISKA INNOVATIONSPROGRAM

ETT DECENNIUM MED SIP

Statens roll inom forskning och innovation är inte sällan att göra det som företagen på egen hand kan ha svårt att åstadkomma. Det handlar inte minst om att skapa plattformar för samverkan och att inom ramen för dessa stödja ökade ambitioner. SIP, som pågått i ett drygt decennium, är ett bra exempel.

SIP presenterades första gången i den forskningspolitiska propositionen 2012.⁵ Programmen byggde vidare på de strategiska forsknings- och innovationsagendor som aktörer inom olika områden, däribland industrin, gemensamt hade tagit fram. Agendorna innehöll bland annat visioner, mål och definierade behov för området ifråga.

SIP omfattade 17 program. Programmens huvudsakliga verksamhet har bestått av forsknings- och innovationsprojekt i samverkan mellan de medverkande aktörerna i syfte att stärka områdets konkurrenskraft.

UNIK SATSNING MED TYDLIGA RESULTAT

Ett decennium efter att SIP tillkom står det klar att satsningen har varit unikt framgångsrik i att främja forskning och innovation i Sverige. Resultatet av de intervjuer och övningar som ligger till grund för denna rapport kan sammanfattas i tre övergripande slutsatser.

- 1. Strategisk höjd** – Den samlade strategiska ansatsen med programmen har skapat insikter som möjliggjort bättre framförhållning och strategisk planering hos aktörerna inom de berörda områdena. Det har i sin tur fött en känsla av ökad optimism och framtidstro hos de aktörer som medverkat i programmen.
- 2. Mer forskning och innovation** – Programmen i den första generationens strategiska innovationsprogram har genererat ökade insatser inom forskning och innovation hos de deltagande företagen.
- 3. Ökad samverkan** – Programmen har utgjort plattformar kring vilka aktörerna gemensamt har kunnat samlas. Tillsammans har de enats om vilka teman och instrument som bör prioriteras i syfte att stärka sina kollektiva förmågor, utvinna ny kunskap och kommunicera viktiga budskap. Programmen har också varit arenor för kunskapsutbyte mellan akademi och industri.

⁵ Regeringskansliet (2008), Forskning och innovation. Prop. 2012/13:30, <https://data.riksdagen.se/fil/4E0D6FC7-213A-402B-8CCB-A1085D622F62>.

Sammantaget har programmen bidragit till att underlätta även den behovsmotiverade samverkan över branschgränserna som är så avgörande för innovation och utveckling. Det är också viktigt för att globala företag ska se en framtid i Sverige och vilja investera i landet.

Slutsatserna överensstämmer med de externa utvärderingar som gjorts av SIP. Vinnovas första utvärdering 2020 visade att satsningen hade bidragit till kraftsamling och spridning av teknologi över traditionella branschgränser och stärkt konkurrenskraften hos de deltagande företagen. Genom externa bedömargrupper kunde Vinnova påvisa att programmen hade resulterat i en bred samverkan, i synnerhet med många små och medelstora aktörer.⁶

I den uppföljande utvärderingen 2022 bekräftades slutsatserna. Vinnova konstaterade att satsningen under de nio år som studien omfattar bland annat hade stärkt industrirelevansen i svensk forskning och bidragit till att effektivisera innovationsarbetet i de medverkande företagen.⁷

SIP har även rönt internationell uppmärksamhet. Samarbetsorganisationen OECD rekommenderar i en ny rapport att Sverige utvecklar och bygger vidare på de goda erfarenheterna från den första generationens strategiska innovationsprogram.⁸

FRAMGÅNGSFAKTORER FÖR NÄSTA GENERATIONS STRATEGISKA INNOVATIONSPROGRAM

Under 2023 pågår arbetet med att utveckla nästa generations strategiska innovationsprogram, Impact Innovation. Eftersom industrins behov och förutsättningar i grunden är desamma är det viktigt att dra lärdomar av erfarenheterna av SIP. Följande faktorer har enligt Industrirådets FoI-råd varit avgörande för framgångarna.

Ett starkt ägandeskap

SIP har utgått ifrån industrins behov. Sedan de strategiska forsknings- och innovationsagendorna togs fram och under hela programperioden har det varit de medverkande aktörerna från industrin som identifierat behov och prioriterat mellan dessa. Det har säkerställt ett tydligt och uthålligt ägandeskap hos företagen.

För att värna det engagemang som funnits för och i SIP måste industrins behov fortsatt vara vägledande. Behoven bör definieras i dialog inom de nätverk och arenor som etablerats under innevarande programperiod.

Forskningsfinansierarna har meddelat att Impact Innovation ska ha ett större fokus på samhällspåverkan och systemförändringar. Förutsatt att en sådan breddning inte påverkar programmets industrileda karaktär är det en välkommen utveckling av formatet. Svensk industri är i flera avseenden världsledande i att utveckla lösningar som bidrar till fossilneutralitet, en cirkulär ekonomi och digital omställning. En alltför stark styrning av de finansierande myndigheterna skulle äventyra det behovsdrivna perspektiv som varit avgörande för framgångarna.

6 Faugert & co (2020), Metautvärdering av andra omgången strategiska innovationsprogram efter sex år, <https://www.vinnova.se/contentassets/e9aafdf5f67491ab2f7016758458ac5/metautvardering-av-andra-omgangen-strategiska-innovationsprogram-efter-sex-ar.pdf?cb=20201215174117>.

7 Sweco (2022), Nioårsutvärdering av strategiska innovationsprogram, <https://www.vinnova.se/contentassets/31903965211746d7a3e9ca658fc51051/sip9-nioarsutvardering-av-strategiska-innovationsprogram-2022.pdf?cb=20221214130603>.

8 OECD (2023), Public research funding in Sweden. Optimising the system in response to multiple demands, <https://www.oecd-ilibrary.org/docserver/9eb9a85b-en.pdf?expires=1685482050&id=id&acname=guest&checksum=F228A2151E2686338E845685823FC0D9>.

Erfarenheterna från SIP visar att det går utmärkt att inom ramen för programmen arbeta mot flera mål utöver de som gäller hållbar industri, innovation och tillväxt. Det går att föreställa sig att ett program kan nå en bredare samhällsnytta genom att tillföra ytterligare syften och målsättningar. En sådan breddning bör dock balanseras mot den uppenbara risken för att programmet förlorar i effektivitet och relevans för aktörerna. Det är avgörande att förväntningarna på hur många mål och hur stora samhällsutmaningar enskilda program kan ta sig an samtidigt sätts på en realistisk nivå.

Långsiktiga förutsättningar och utrymme för flexibilitet

SIP aviserades redan från början som en satsning som skulle pågå i tolv år. För industriföretagen har tidsperspektivet gjort det möjligt att prioritera en aktiv medverkan, men även att inom ramen för initiativet ta sig an större och mer komplexa utmaningar som bedöms som alltför omfattande för forskningsfinansiärernas ordinarie utlysningar.

Den pragmatiska och lösningsorienterade inställning som handläggarna hos forskningsfinansiärerna visat prov på har också spelat en viktig roll för framgången.

Forskningsfinansiärerna av Impact Innovation har meddelat att det kommer vara möjligt att få finansiering av ett programkontor i upp till tio år. Den initiala utlysning som gjordes våren 2023 avser finansieringen under en inledande femårsperiod. Det är viktigt att programperioden inte delas upp ytterligare.

Samverkan utifrån industrins förutsättningar

Den första generationens strategiska innovationsprogram bidrog till bred samverkan mellan små och medelstora företag, akademi, institut och offentliga aktörer. En viktig förklaring är att programmen uppfattades som neutrala arenor där de som varit engagerade i till exempel programkontor och styrelser agerade med industrins bästa för ögonen.

En förutsättning för att Impact Innovation ska nå framgång är att den tillit som byggts upp mellan myndigheter, akademi, forskningsinstitut och företag under det gångna decenniet tas tillvara.

Under den gångna programperioden har det varit möjligt för närliggande program att göra samutlysningar. Denna möjlighet behöver värnas. I några fall har förväntan och krav på samverkan mellan programmen dock upplevts som mer utmanande, inte minst på grund av svårigheter att skapa gemensamma insatser som svarar upp mot olika effektlogiker. Det är därför viktigt att utveckla förutsättningarna för samverkan mellan olika program.

Ändamålsenlig internationalisering

Svensk industri och svenska exportföretag konkurrerar och bedriver nära samverkan med aktörer från andra länder på en global marknad. Under den första generationens strategiska innovationsprogram har det internationella samarbetet också ökat, till exempel genom initiativ kopplade till EU:s program Horisont Europa.

Forskningsfinansiärerna har meddelat att programmen inom ramen för Impact Innovation förväntas bedrivas i en internationell kontext. Det är viktigt att förväntningarna och kraven på internationell samverkan ställs i relation till industrins behov när nya satsningar bedöms.

För att främja gränsöverskridande samarbeten bör det finnas möjlighet att inom ramen för Impact Innovation till exempel underlätta ansökningar till Horisont Europa och stödja samarbete inom så kallade Public-Private Partnerships (PPP). I sammanhanget är det viktigt att understryka betydelsen av att forskningsfinansiärerna har tillräckliga resurser för att kunna delta i programmen och på så vis öppna upp för svensk industris deltagande. Det bör också bli lättare att ta initiativ till, utveckla och prioritera bilaterala samarbeten, till exempel inom Norden. Det vore värdefullt med ökad samordning av teman och tidsplaner för utlysningar mellan de nordiska ländernas forskningsfinansiärer.

”

Det råder bred konsensus om att SIP har stärkt företagets konkurrenskraft.

”

REKOMMENDATIONER

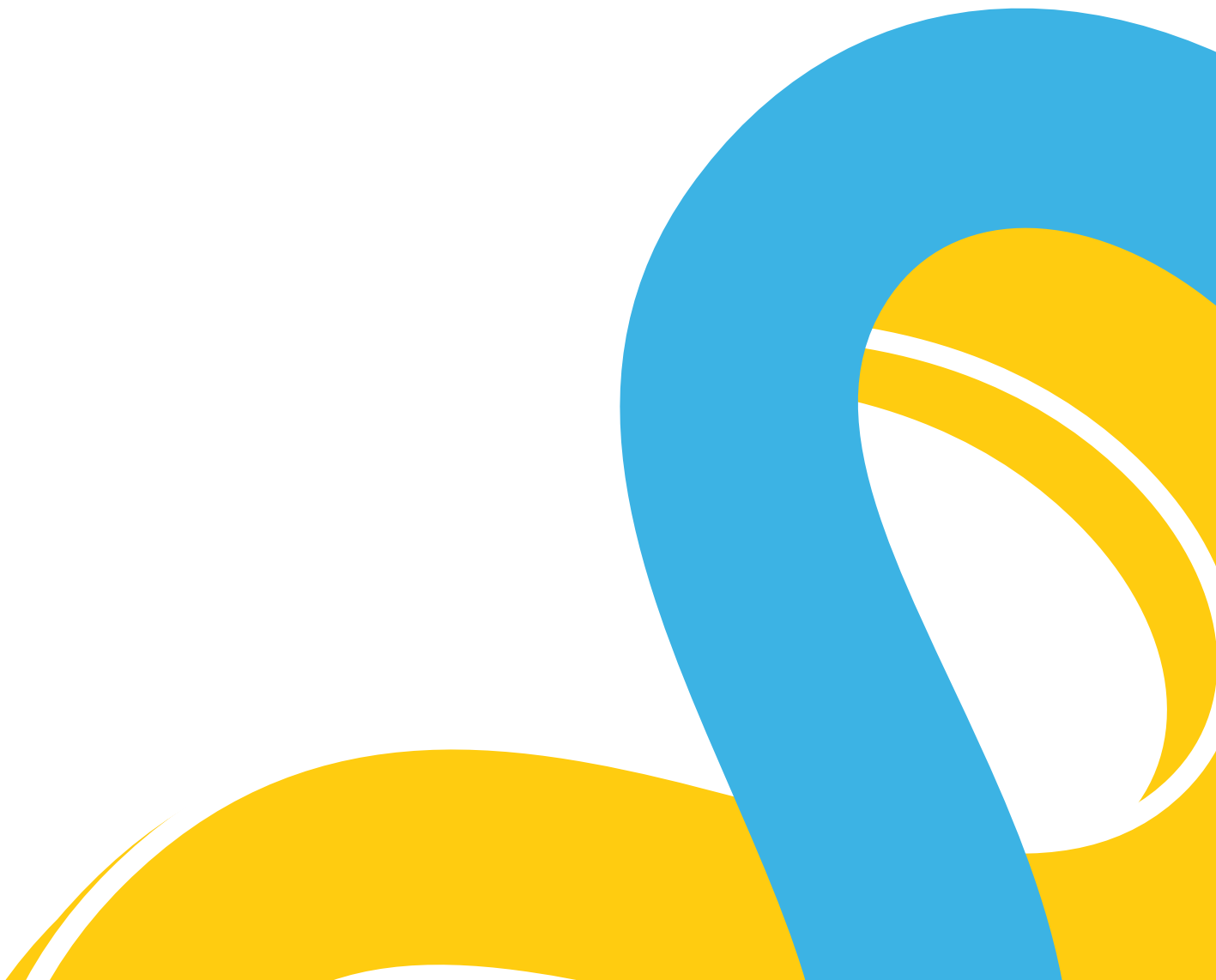
Sveriges starka position inom forskning och innovation ger ett tekniskt försprång i den pågående klimatomställningen och svenska industriföretag ligger i framkant i en rad segment. En förutsättning för att tillvarata de möjligheter som den gröna och digitala omställningen innebär är att det även finns ett genomtänkt statligt engagemang.

Genom att prioritera forskning och innovation och skapa förutsättningar för samverkan har staten en unik chans att skapa framtidstro som ger andra aktörer mod att våga satsa även i osäkra tider. Erfarenheterna från det gångna decenniet visar att innovationsprogram, under rätt förutsättningar, är en mycket framgångsrik modell för samverkan mellan offentliga och privata aktörer till nytta för hela samhället.

Bland industrins aktörer råder det bred konsensus om att SIP har stärkt företagets konkurrenskraft. Det är viktigt att lärdomarna från satsningen tas tillvara. Samtidigt som takten i omställningen ökar tilltar den internationella konkurrensen om forskningsinvesteringar. För att undvika att Sverige förlorar mark och förblir attraktivt för utländska investeringar är en ambitionshöjning jämfört med innevarande programperiod nödvändig.

Industrirådets Fol-råd vill att Impact Innovation:

- 1 Innebär en ambitionshöjning** – Staten måste tillföra Impact Innovation substantiellt ökade resurser för att hålla jämna steg med andra länders forsknings- och innovationssatsningar. Färre program får inte innebära oförändrad eller minskad finansiering.
- 2 Utgår ifrån industrins behov** – På samma sätt som SIP måste Impact Innovation bygga på ett industriellt behovsdrivet, långsiktigt och strategiskt perspektiv och genomföras i bred samverkan mellan industri, akademi, institut och offentliga aktörer.
- 3 Prioriterar konkurrenskraften** – Impact Innovation måste ha som uttalat mål att stärka konkurrenskraften i den gröna omställningen hos industriföretagen i Sverige och för de industriella och samhällsliga ekosystem som aktörerna ingår i.

WWW.INDUSTRIRADET.SE